

RECENZJE, OMÓWIENIA

Dr Radosław POTORSKI
Katedra Europeistyki
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych
UMK w Toruniu

O METODOLOGII BADAŃ W NAUKACH O POLITYCE¹

Książka – *Theory and Methods In Political Science*, której redaktorami są David Marsh oraz Gerry Stoker, jest jednym z kilku znaczących opracowań dotyczących zakresu metodologii badań w naukach o polityce Wydawnictwa Naukowego Palgrave MacMillan. Innymi pozycjami są m.in. *Political Analysis: A Critical Introduction* Colina Hay'a oraz *Research Methods in Politics*, gdzie autorami są Peter Burnham, Karin Gilland Lutz, Wyn Grant i Zig Layton-Henry. Sam ten fakt wydaje się być już mocną rekomendacją do zapoznania się z jej treścią.

Rzeczona publikacja dotyczy fundamentalnego zagadnienia dla procesu prowadzenia badań w ramach nauki o polityce. Znajomość oraz umiejętność zastosowania narzędzi poznawczych, a także odpowiednio rozbudowana płaszczyzna teoretyczna poprawia bowiem możliwość należytego zaplanowania i przeprowadzenia konduktu naukowego, zwieńczonego wynikami, które nie będą obciążone błędami logicznymi.

Trudnym do pominięcia jest także fakt, iż bardzo mocną stroną książki jest skład osobowy, który ją przygotował. Redaktorami są dwaj profesorowie z zakresu nauk o polityce uznanych uniwersytetów w Birmingham i Manchesterze. Widocznym jest również, iż wspomniana para poświęciła dużo uwagi odpowiedniemu doborowi autorów poszczególnych rozdziałów. Zaproszeni bowiem do współpracy zostali specjaliści z zakresu swoich dziedzin, jednakże mający związek z naukami o polityce (przykładem może być prof. socjologii Fiona Divine – zajmująca

---

¹ David Marsh, Gerry Stoker (ed.), *Theory and Methods In Political Science* (second edition, comprehensively revised and updated), Basingstoke 2002.

się m.in. socjologią polityki – autorka rozdziału dotyczącego ilościowych metod badawczych).

Za uzasadniony krok należy przyjąć wyjście – już we wstępie – od próby rozstrzygnięcia podstawowych pojęć dla zadanego tematu. Autorzy starają się mianowicie określić, czym jest sama polityka, a w dalszej kolejności czym jest nauka o niej, a także naukowe podejście do tego zagadnienia? Co także, znaczące już na tym etapie rozstrzygnięta zostaje kwestia, iż w ramach politologii trudno w stanowczy i jednoznaczny sposób zawyrokujeć o istnieniu jednego, właściwego podejścia metodologicznego.

Pierwszym czynnikiem, który może – zdaniem twórców publikacji – mieć znaczący wpływ na dobór i zastosowanie odpowiednich metod badawczych jest sama perspektywa ontologiczna i epistemologiczna określonej osoby (naukowca) odnośnie badanego zagadnienia. Ta właśnie kwestia stała się przedmiotem analizy rozdziału 1. Oprócz samego zdefiniowania dwóch wspomnianych aspektów procesu poznawczego, omówione są tu także relacje jakie zachodzą pomiędzy nimi, a także różne podejścia do tychże pojęć – chodzi o pozytywistyczny, hermeneutyczny oraz realistyczny punkt widzenia. Dobrym posunięciem, jak się może wydawać, jest również wyjaśnienia pojęć ontologia i epistemologia na przykładzie możliwej analizy zjawisk globalizacji i wielopoziomowego zarządzania (zwłaszcza w Unii Europejskiej).

Pozostała materia analizowana w przedmiotowej książce podzielona została na trzy zasadnicze części. Pierwsza z nich to opis różnych koncepcji naukowych. Są to odpowiednio: behawioralizm (rozd. 2), [metoda] racjonalnego wyboru (rozd. 3), instytucjonalizm (rozd. 4), feminizm (rozd. 5), teoria interpretacyjna (rozd. 6.), marksizm (rozd. 7), teoria normatywna (rozd. 8). Widoczne jest tutaj szerokie podejście do poruszanej problematyki. Oprócz samego opisu wspomnianych poglądów zasygnalizowane zostały także zdania krytyczne wobec każdego z nich. Zauważyć można dzięki temu zarysowany przez redaktorów wyrafinowany model pracy, który przewiduje nie tylko podejście sprawozdawcze, ale także dokładniejszą introspekcję omawianych zagadnień. Z całą pewnością podnosi to wartość poznawczą przedmiotowego opracowania.

Kolejna część dotyczy metod badawczych. I tak, w pierwszej kolejności (rozd. 9) omówione zostały jakościowe metody badawcze – m.in. obserwacja uczestnicząca, wywiad, grupy fokusowe. Następnie (rozd. 10) mowa jest o metodach ilościowych – tak np. badaniach statystycznych, sondażach, czy ankietach. Co także istotne, zarysowana została już na tym etapie ewolucja podejścia badaczy nauk politycznych na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat do obydwu zagadnień – dominujące początkowe techniki ilościowe są obecnie zrównywane pod kątem uznania i użycia z jakościowymi.

Rozdział 11 jest natomiast próbą scharakteryzowania możliwości łączenia obu wskazanych powyżej technik dla rozwiązania jednego zagadnienia badawczego. Podstawową konkluzją jest to iż żadna z metod nie jest bezwzględnie związana z określonym poglądem ontologicznym, czy też epistemologicznym. Wybór instrumentarium poznawczego zależeć powinien zatem od analizowanego problemu (autorzy posługują się nawet pojęciem metodologicznego pluralizmu), a sam naukowiec powinien wykazać się z kolei w tym przedmiocie dużą elastycznością. Dopuszczalnym będzie stwierdzenie, że tak zarysowana i uzasadniona postawa triangulacyjna nie może budzić u odbiorcy przeciwwskazań.

Zakończenie tego bloku tematycznego stanowi z kolei rozdział 12, który dotyka zagadnienia komparatystyki w badaniach politologicznych. Zaprezentowane zostały podstawowe formy wyjaśniania porównawczego, tj. metoda: – różnic, zgodności, – współlistniejących zmiennych, – największych podobieństw i największych różnic. Dodatkowo wskazany został również ilościowy i jakościowy aspekt omawianej techniki.

Podobnie jak w omówionych uprzednio przypadkach (część I), także i tutaj każdy z rozdziałów zawiera rzetelną charakterystykę najczęściej podnoszonych zdań krytycznych wobec wszystkich zaprezentowanych stanowisk. Co także powinno spotkać się z aprobatą potencjalnych odbiorców. Idąc dalej wskazać należałoby, że w trzeciej części omawianego opracowania przedstawione zostają dodatkowe kwestie mogące stać się osią dyskusji w ramach przedmiotowej dziedziny nauki. Jak stwierdzają sami autorzy są to dwa zasadnicze meta-teoretyczne wyzwania stojące przed nauką o polityce (oraz naukami socjologicznymi w ogóle).

W pierwszej kolejności chodzi tutaj o relację pomiędzy społeczną możliwością wywierania wpływu na otoczenie a strukturami je (otoczenie) formującymi – np. prawnymi, czy społecznymi (rozdz. 13). Jest to zestawienie determinizmu z koncepcją wolnej woli jednostek. Zaprezentowane zostaje kilka możliwych punktów widzenia tego problemu, z czego za najwłaściwszy uznane jest podejście dialektyczne zakładające swego rodzaju sprzężenie zwrotne pomiędzy oboma elementami rzeczywistości politycznej.

Uznać należy takie stanowisko za ciekawe i jak się wydaje słuszne. Wzajemne oddziaływanie czynników społecznych oraz szeroko pojmowanego otoczenia wpisuje się w funkcjonalny model systemu politycznego prezentowany przez Davida Eastona opierającego się o koncepcję, iż zachodzi związek pomiędzy tym co wspomniany naukowiec nazywa „wejściem” a „wyjściem”. Na wejściu do systemu politycznego znajdują się żądania / potrzeby, przybierające różnorakie formy. Na wyjściu znajdują się natomiast decyzje i działania rządu, w tym tworzenie polityki sektorowej, zmiany ustawodawstwa, nakładanie podatków i alokacja środków publicz-

nych. Niewątpliwie to, co jest na wyjściu, powoduje reakcję zwrotną otoczenia, które z kolei formułuje kolejne potrzeby i zapewnia wsparcie.

Drugim zagadnieniem natury meta-teoretycznej jest kwestia powtarzalności pewnych instytucji oraz idei we wszystkich rodzajach podejść naukowych w obrębie politologii. Naturalnym jest – a nawet oczekiwanym – że będą one odmiennie interpretowane i wyjaśniane. Pokazuje to wręcz ewolucję nauki o polityce. Jednakże bez względu na przyjęte postawy ontologiczne oraz epistemologiczne, rola naukowca sprowadzać będzie miała się do wykorzystania hermeneutycznego podejścia do zgromadzonego w ten sposób materiału. I właśnie taka analiza ma pozwolić uzyskać ostateczne wyniki badań.

Przechodząc natomiast do próby zbiorczej oceny książki *Theory and Methods In Political Science*, której redaktorami są David Marsh oraz Gerry Stoker zaznaczyć należy, iż cała publikacja tworzy zwartą i dobrze przemyślaną całość. Poszczególne elementy umieszczone są w logicznym i spójnym porządku. Dzięki temu właśnie czytelnik może swobodnie przyswoić – niełatwą – materię stanowiącą treść niniejszego opracowania. Za trafiony zabieg potraktować należy jednakże umieszczenie odesłań do stosownej literatury, co do określonego zagadnienia, ulokowanych po każdym z poszczególnych rozdziałów.

Nie możemy pozostać bez wspomnienia jest także i to, iż wielowymiarowa analiza każdego z zagadnień pozwala spojrzeć na nie z lepszej perspektywy. Dodając do tego częste odwołania do sfery praktyki (badawczej) uprawnioną wydaje się konkluzja, iż materiał publikacji przygotowany i opracowany został w sposób nadający się do łatwego zastosowania w procesie badawczym prowadzonym z jego wykorzystaniem. Nie pozbawionym racji będzie zatem konstatacja, iż przedmiotowa książka jest godna polecenia szerokiemu gronu odbiorców.